



กลวิธีการเขียนและศิลปะการใช้ภาษาของสงวน โชติสุขรัตน์ ในสารคดีชีวประวัติ “คนดีเมืองเหนือ”

Writing Techniques and Art of Language Usage by Sa-nguan Chotsukrat in “Khon Dee Muang Nuea” Biography

ทัตพิชา สกุลสืบ¹ และธนพร หมูคำ²

Tatpicha Sakulsueb and Thanaporn Mookham

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการเขียนและศิลปะการใช้ภาษาของสงวน โชติสุขรัตน์ ในสารคดีชีวประวัติเรื่อง คนดีเมืองเหนือ จำนวน 33 เรื่อง กรอบแนวคิดด้านกลวิธีการเขียน ประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ด้านศิลปะการใช้ภาษาประกอบด้วย การใช้คำ และระดับภาษา ผลการศึกษาด้านกลวิธีการเขียน พบว่า การเปิดเรื่อง ผู้เขียนใช้ 3 กลวิธี ได้แก่ การบรรยาย การพรรณนา และการอธิบาย การดำเนินเรื่องมี 3 กลวิธี ได้แก่ การเล่าตามลำดับปฏิทิน การเล่าสลับเหตุการณ์ และการเล่าย้อนต้น การปิดเรื่องใช้ 2 กลวิธี ได้แก่ การจบเรื่องด้วยการแทรกความคิดเห็นของผู้เขียน และการจบเรื่องด้วยการสิ้นอายุขัยของเจ้าของประวัติ ผลการศึกษาด้านศิลปะการใช้ภาษา พบว่า ด้านการเลือกใช้คำ สงวน โชติสุขรัตน์ นิยมการขยายความเชื่อบุคคลด้วยการใช้คำสรรพนามผสมกับคำเรียกญาติ และนิยมใช้คำภาษาถิ่นเหนือด้านระดับภาษาในการเล่าเรื่อง สงวน โชติสุขรัตน์ใช้ภาษาระดับทางการกับชีวประวัติเจ้าผู้ครองนคร ส่วนภาษากึ่งทางการใช้สำหรับบุคคลทั่วไป และภาษาระดับกันเองใช้ในบทสนทนา

คำสำคัญ: สงวน โชติสุขรัตน์ กลวิธีการเขียน ศิลปะการใช้ภาษา คนดีเมืองเหนือ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lecturer, department of Communicative Thai for Foreigners, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University, thatpic@hotmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Assistant Professor, Philosophy of Doctoral in Thai language program, Lampang Rajabhat University,
thanapornnai@gmail.com



Abstract

This research aimed at studying the writing techniques and the art of language usage by Sa-nguan Chotsukrat in ‘Khon Dee Muang Nuea’ biography for 33 stories. Framework for writing techniques consisted of opening, developing, and ending. Framework for art of language use consisted of word selection, and language level. The result found that for opening having 3 techniques were narrative, descriptive, and explanative writing style. Developing having 3 techniques were calendar order, switching, and flashback. Ending having 2 techniques were inserting comment from writer and summarizing with biographical owner life ended. The result of art of language usage found that for word selection, Sa-nguan Chotsukrat preferred to modify a person name by using pronoun and kinship terms and inserted Northern dialects. Language level for telling story, Sa-nguan Chotsukrat used formal level for the leaders of city, for general people used informal level and casual level used in conversation.

Keywords: Sa-nguan Chotsukrat, writing techniques, art of language usage, Khon Dee Muang Nuea



บทนำ

สงวน โชติสุขรัตน์เป็นนักประวัติศาสตร์คนสำคัญของภาคเหนือ มีความเชี่ยวชาญในด้านประวัติศาสตร์และสร้างผลงานการเขียนไว้เป็นจำนวนมาก ตามที่สำนักพิมพ์ศรีปัญญาได้รวบรวมไว้มีทั้งสิ้น 17 เล่ม จากการสัมภาษณ์พบว่า สงวน โชติสุขรัตน์ เป็นผู้มีความใฝ่รู้ และสนใจด้านงานเขียน จึงได้จัดตั้งสำนักพิมพ์ชื่อว่า สงวนการพิมพ์ และจัดทำหนังสือพิมพ์ ถิ่นเหนือ เพื่อเผยแพร่ผลงานอย่างต่อเนื่อง (พันธุ์นพิต โชติสุขรัตน์, 6 กันยายน 2562) ผลงานของสงวน โชติสุขรัตน์ถือเป็นงานชั้นครู อ่านง่ายและสนุก เพราะผู้เขียนมีความสามารถในการประพันธ์เรื่องราวได้อย่างมีชีวิตชีวา และเคร่งครัดต่อการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเสนอ (คำนำ, น.6) จึงได้รับการยกย่องจากนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ว่าเป็นนักประวัติศาสตร์ภาคสนามอย่างแท้จริง (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 10 ตุลาคม 2564) อย่างไรก็ตาม ผลงานการเขียนของสงวน โชติสุขรัตน์ ยังไม่เคยมีการนำมาศึกษาวิจัยมาก่อน จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกลวิธีการเขียนและศิลปะการใช้ภาษาตามที่มีผู้กล่าวยกย่องไว้

ในบทความนี้จะนำเสนอผลการศึกษา สารคดีชีวประวัติ เรื่อง *คนดีเมืองเหนือ* เนื่องจากเป็นงานที่แตกต่างจากผลงานอื่น ๆ ของผู้เขียนเพราะเรียบเรียงขึ้นในแนวชีวประวัติ โดยนำเสนอบุคคลสำคัญของภาคเหนือจำนวน 33 ราย ประกอบด้วยเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 1-9 รวมถึงบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือในสังคม ทั้งบรรพชาและฆราวาส เช่น ครูบาฝายหิน ครูบาศรีวิชัย ปะขาวปี รวมถึงบุคคลสำคัญของชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ชานกะเล ชาวตะวันตกที่ทำคุณความดีแก่ภาคเหนือ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ

การเขียนสารคดีชีวประวัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อัตชีวประวัติ และชีวประวัติ โดยอัตชีวประวัติ หมายถึง เรื่องราวชีวิตที่ผู้เป็นเจ้าของเรื่องเรียบเรียงขึ้นเอง ซึ่งปรากฏได้หลายรูปแบบ เช่น บันทึกความทรงจำ อนุทินหรือบันทึกประจำวัน และจดหมาย ส่วนชีวประวัตินั้นเป็นเรื่องราวชีวิตของบุคคลที่ผู้อื่นเป็นผู้เรียบเรียง (วนิดา บำรุงไทย, 2545, น. 102-104)

แนวนิยมในการเขียนสารคดีชีวประวัติแบ่งเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ การเชิดชู การเน้นข้อเท็จจริง และการประณาม การเขียนลักษณะเชิดชู ยกย่องคุณงามความดีนั้นเป็นแบบฉบับของการเขียนแนวเดิม ส่วนการเขียนแนวใหม่จะเน้นการรายงานข้อเท็จจริง และเผยบุคลิกภาพของ



บุคคลนั้น ส่วนการเขียนลักษณะประณาม เปิดเผยเรื่องลับ หรือเลวร้ายของคนมีชื่อเสียงเป็นแนว
นิยมที่เกิดขึ้นในระยะหลัง (วนิดา บำรุงไทย, 2545, น. 105)

กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติมีองค์ประกอบสำคัญคือ การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ
การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2548; มาลี บุญศิริพันธ์, 2535
อ้างถึงใน นพวรรณ งามรุ่งโรจน์, 2563) ในงานวิจัยนี้ ไม่ได้ศึกษาการตั้งชื่อเรื่องเพราะสงวน โชติสุข
รัตน์ ใช้กลวิธี การเขียนเพียง 2 ลักษณะ คือ การบอกชื่อเจ้าของประวัติแบบตรงไปตรงมา เช่น
ขุนเจ็องมหาราช พระเจ้าพรหมมหาราช และการใช้คำหลักและข้อความขยาย เช่น พระยาเชียงใหม่
ช้างเผือก พระเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 1 ครุบาฝ่ายหิน ปฐมสังฆราชลานนาไทย ชานกะเล
พ่อเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก

สำหรับการเขียนความนำ มาลี บุญศิริพันธ์ (2535, น. 41-51) ได้จำแนกวิธีการเขียนไว้
10 วิธี คือ การสรุป การบรรยาย การพรรณนาหรืออธิบาย การใช้คำพูด การตั้งคำถาม การคุย
กับผู้อ่าน การหยอกล้อ การไม่กำหนดรูปแบบ การกระทบความรู้สึก และการใช้คำกลอน สุภาพิต

การเขียนเนื้อเรื่อง หรือวิธีการเล่าเรื่อง มีวิธีการแตกต่างกันไป นพวรรณ งามรุ่งโรจน์
(2563, น. 208) แบ่งแนวทางการศึกษาเป็น 2 ประเด็น คือ มุมมองการเล่าเรื่อง และการลำดับเรื่อง
แต่ในงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการลำดับเรื่อง เนื่องจากมุมมองการเล่าเรื่องของสงวน โชติสุขรัตน์
มีลักษณะเดียว คือ มุมมองแบบบุรุษที่สาม กล่าวเฉพาะ การลำดับเรื่องนั้น แบ่งเป็น การเล่าเรื่อง
ตามลำดับความสำคัญ และการเล่าตามลำดับเหตุการณ์ (นภาพรรณ พันธุ์จินดา, 2554, น. 47)

การเขียนความจบจะมุ่งเน้นการสร้างประทับใจแก่ผู้อ่าน (ธัญญา สังขพันธานนท์,
2548, น. 111) โดยทั่วไปมี 4 ลักษณะ เช่น การจบแบบสรุปความ การจบแบบคาดไม่ถึง การจบ
แบบคลี่คลายประเด็น และการจบแบบให้คิดต่อ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535, น. 58-59) ซึ่งการจบ
แบบสรุปความนั้นสามารถแยกย่อยออกไปได้อีก 4 ลักษณะ คือ การสรุปความสำคัญของเรื่องที่
นำเสนอ การสรุปความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม การสรุปเนื้อหาเพื่อการโน้มน้าวใจ
และการสรุปเนื้อหาเพื่อสร้างความตระหนัก (ถวัลย์ มาตจรัส, 2538, น. 37-38) แนวทางการจบ
เรื่องที่กล่าวมานี้จะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สารคดีชีวประวัติเรื่อง คนดีเมืองเหนือ ต่อไป

ศิลปะการใช้ภาษาของสารคดีชีวประวัติ

การเขียนสารคดี นอกเหนือจากการรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจ และน่าเชื่อถือแล้ว ยังต้องมี
ทักษะในการเรียบเรียงข้อมูลเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการเลือกเฟ้น
ถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายที่ชัดเจน ดังที่ สิทธา พิณภูวดล (2553, น. 317) แนะนำว่า การใช้ภาษา



ในงานสารคดีต้องใช้ถ้อยคำ ประโยค ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่สร้างความกำกวม หรือตีความได้หลายทิศทาง ดังนั้น คำและประโยคที่ใช้ควรสั้นและหากมีศัพท์เฉพาะทางวิชาการให้พิจารณาที่กลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม งานเขียนประเภทสารคดียังคงต้องอาศัยศิลปะในการสื่อสาร เพราะการเรียบเรียงที่ดีจะทำให้เกิดความสละสลวย น่าอ่าน น่าฟัง และไม่ใช่โวหารกล่าวเกินจริง หรือความเปรียบที่เข้าใจยาก

ระดับของภาษาแบ่งได้เป็น 5 ระดับ คือ ระดับพิธีการ ระดับมาตรฐานราชการ ระดับกึ่งทางการ ระดับสนทนา และระดับกันเอง (เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์, 2562, น. 42-46) โดยภาษาระดับพิธีการจะเน้นความสมบูรณ์แบบ และถูกต้องตามไวยากรณ์ มีความอลังการทางภาษา ใช้ในงานพระราชพิธีและวรรณกรรมชั้นสูง ส่วนภาษาระดับมาตรฐานราชการจะปรากฏคำระดับสูงเช่นเดียวกัน แต่ไม่ประณีตเท่าภาษาระดับพิธีการที่ต้องผ่านการปรับแก้อย่างพิถีพิถัน การใช้ภาษาระดับมาตรฐานราชการเน้นความชัดเจน สุภาพ สละสลวย ใช้ในการพูดและการเขียนเชิงวิชาการ ส่วนภาษาระดับกึ่งทางการนิยมใช้มากในการเขียนบทความแสดงความคิดเห็น สารคดีท่องเที่ยว และเรื่องเล่าต่าง ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคย แต่ยังคงความสุภาพไว้ ส่วนภาษาระดับสนทนา ใช้ในการพูดจาประจำวัน มีทั้งคำตัด คำย่อ คำแสลง แต่ไม่ปรากฏคำหยาบคาย เหมาะกับงานเขียนประเภทบทละคร นวนิยาย เรื่องสั้น และการรายงานข่าว ส่วนภาษาระดับกันเองจะเพิ่มความไม่เป็นทางการมากขึ้น เช่น คำหยาบ คำต่ำ ปกติแล้ว ภาษาระดับกันเองไม่นิยมใช้ในงานเขียน ยกเว้นว่ามีเหตุผลเพื่อความสมจริง

แนวทางการศึกษาวิจัยสารคดี

แนวทางการศึกษาวิจัยสารคดีที่ผ่านมานิยมศึกษาด้านเนื้อหา กลวิธีทางภาษา กลวิธีการนำเสนอ ตลอดจนลักษณะเด่นด้านการเรียบเรียงของนักเขียน ซึ่งรายละเอียดที่นำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ในงานวิจัยฉบับนี้มีจำนวน 14 เล่ม แบ่งเป็น งานวิจัยที่ศึกษาผลงานของนักเขียนเฉพาะบุคคล จำนวน 6 เล่ม ได้แก่ อรสม สุทธิสาคร (อมรรัตน์ ศรีตระกูลกิจการ, 2549) ชีรภาพ โลหิตกุล (รัตนา อาจวิชัย, 2547) ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ (มณีรัตน์ อุดม, 2546) มานพ ถนอมศรี (มนัสติยา เจ้าดูรี, 2549) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (เกศราพร มากจันทร์, 2548) นิ้วกลม (ศิรดา ทองกลัด, 2559) งานวิจัยที่วิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะด้าน จำนวน 6 เล่ม เช่น อนุสาร อ.ส.ท. (ชญานี รัตนรอด, 2550) สารคดีที่ได้รับรางวัล (พัชรา แก้วพฤกษ์, 2551) สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน (Tan Xiao, 2555) รางวัลแว่นแก้ว (วชิราภรณ์ สุวรรณรวงกุล,



2554) สารคดีเยาวชน (พิกุล รุ่งศรีกนก, 2554) รางวัลชมเชย (Luo Shuying, 2563) และงานวิจัยที่ศึกษาด้วยทฤษฎีอื่นประกอบ จำนวน 2 เล่ม เช่น กลวิธีทางภาษากับการสื่ออุดมการณ์ในสารคดีชุดแม่वादเมียบียอร์น (นัยนา วงศ์สาคร, 2561) สารนิยาย (นิชนันท์ พานิชพงศ์, 2558)

จากการศึกษางานวิจัยด้านสารคดีที่ผ่านมาพบว่าแนวทางการศึกษาวิจัยจะคัดเลือกผลงานของผู้เขียนที่มีชื่อเสียง หรือมีเนื้อหาโดดเด่น น่าสนใจ จากนั้นจึงวิเคราะห์ด้วบทในประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ เนื้อหา ภาษา และกลวิธี กล่าวเฉพาะด้านเนื้อหา ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะสรุปเนื้อหาออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ จากนั้นศึกษาการใช้ภาษาของผู้เขียนตั้งแต่ระดับคำ ประโยค ระดับของภาษา โวหาร และภาพพจน์ กล่าวเฉพาะ โวหารมีไว้เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างโวหารที่ผู้เขียนใช้เพื่ออธิบายความกับเนื้อหาของเรื่อง ส่วนภาพพจน์เป็นการศึกษาเพื่อพิจารณาความโดดเด่นทางภาษาอันสื่อถึงลักษณะเฉพาะของผู้เขียนร่วมกับการพิจารณาท่วงทำนองแต่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นการศึกษากลวิธี ทุกงานวิจัยใช้แนวทางเดียวกัน คือ การพิจารณาตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการจบเรื่อง ซึ่งสัมพันธ์กับท่วงทำนองการแต่งของผู้เขียนเช่นกัน

นอกจากการศึกษาในแนวขนบที่ประกอบด้วยเนื้อหา ภาษาและกลวิธีดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยบางรายใช้ทฤษฎีใหม่ในการวิเคราะห์ข้อมูลสารคดี เช่น การสื่อสารอุดมการณ์ผ่านกลวิธีทางภาษา หรือเป็นไปในเชิงการศึกษาพัฒนาการ และการแปลข้ามวัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดประเภทใหม่ของการเรียบเรียงสารคดี เช่น สารนิยาย ตลอดจนการศึกษาลักษณะของสารคดีที่มีต่อสังคม

งานวิจัยที่ผ่านมาพยายามชี้ให้เห็นว่างานเขียนที่ดีจะเกิดจากฝีมือของผู้แต่งที่มากด้วยประสบการณ์ แต่สิ่งที่ยังไม่เห็นมีการวิเคราะห์มากนัก คือ การประยุกต์หลักการเขียนย่อหน้าและใจความให้มีเอกภาพ สัมพันธภาพ และสารัตถภาพ ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นสำหรับการเรียบเรียงผลงานให้มีความสละสลวย อ่านง่าย และน่าติดตาม ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงได้ใช้แนวการพิจารณาใน 3 ประเด็นนี้ร่วมด้วยเพื่อให้เข้าใจกลวิธี การเขียนเรียบเรียงได้ละเอียดขึ้น

แนวทางการศึกษาสารคดีในลักษณะสื่ออื่น เช่น ภาพยนตร์สารคดี สกู๊ปข่าวสารคดี ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบหรือบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการปฏิรูปสังคม รวมถึงการประยุกต์ใช้ในฐานะสื่อการเรียนการสอน เช่น ความคงทนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ผ่านสื่อ โดยเปรียบเทียบระหว่างละครกับสารคดี งานเขียนสารคดีจึงยังมีบทบาทมากในสังคม เพราะเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่นำเสนอความจริงอย่างมีศิลปะ



วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหา และศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีชีวประวัติเรื่อง คนตีเมืองเหนือ ของ สงวน โขติสุขรัตน์

วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลตัวบท เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสารคดี
2. สร้างกรอบแนวคิดเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 กลวิธีการเขียน

- 2.1.1 การเปิดเรื่อง
- 2.1.2 การลำดับเรื่อง
- 2.1.3 การจบเรื่อง

2.2 ศิลปะการใช้ภาษา

- 2.2.1 การเลือกใช้คำ
- 2.2.2 การเลือกใช้ระดับภาษา

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบทสารคดีชีวประวัติ เรื่อง คนตีเมืองเหนือ
4. สรุปและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์กลวิธีการเขียนและศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีเรื่อง คนตีเมืองเหนือ ของ สงวน โขติสุขรัตน์ เป็นดังนี้

1. กลวิธีการเขียน

1.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องในสารคดีชีวประวัติ เรื่อง คนตีเมืองเหนือ ของสงวน โขติสุขรัตน์ นิยมใช้การเปิดเรื่องบรรยายความ แต่ลักษณะการบรรยายจะแตกต่างกันไปตามสถานภาพทางสังคมของเจ้าของประวัติ หากเจ้าของประวัติเป็นเจ้าผู้ครองนคร สงวน โขติสุขรัตน์ จะใช้การย่อ



พระเกียรติ การอธิบายลำดับการสืบทอดบัลลังก์ ร่วมกับการกล่าวยกย่อง สรรเสริญคุณประโยชน์ที่เจ้าเมืองได้ทำให้แก่แผ่นดิน หากเป็นประวัติของนักบวชจะกล่าวถึงด้วยความเคารพและยกย่องในวัตรปฏิบัติ และคุณงามความดี การเปิดเรื่องแบบบรรยายความพบมากที่สุด ตามด้วยการเปิดเรื่องแบบพรรณนาความ และการเปิดเรื่องแบบอธิบายความ

1.1.1 การเปิดเรื่องแบบบรรยายความ

การเปิดเรื่องแบบบรรยายความจะใช้การเล่าเรื่องอย่างตรงไปตรงมา เฉพาะเนื้อหาและประเด็นที่จำเป็น ไม่ต้องให้รายละเอียดมาก (วนิดา บำรุงไทย, 2545, น. 21) ในที่นี้จะแสดงตัวอย่างที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ เจ้าผู้ครองนคร คนธรรมดา และนักบวช เพื่อสื่อให้เห็นถึงระดับภาษาที่แตกต่างกันซึ่งผู้เขียนเลือกใช้ ดังนี้

1.1.1.1 ขุนเจืองมหาราช

พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระบรมเดชานุภาพยิ่งใหญแห่งพุทธศตวรรษที่ 16 ทรงแก้กล้ำกลืนสามารถในการรณรงค์สงคราม (น. 15)

1.1.1.2 “พรหมมินทร์” รัตนกวีแห่งลานนาไทย

พรหมมินทร์ หรือพญาพรหมโวหาร เป็นกวีในราชสำนัก เจ้าผู้ครองนครลำปาง แพร่ และเวียงพิงก์ ในสมัยเมื่อประมาณ 80 ปีเศษมานี้ (น. 361)

1.1.1.3 ครูบาฝายหิน ปฐมสังฆราชาลานนาไทย

ครูบาฝายหิน หรือท่านเจ้าคุณพระอภัยสารทะ ปฐมสังฆราชาของลานนาไทย ซึ่งเป็นเถระผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นทีเคารพนับถือของบรรดาพุทธศาสนิกชนในภาคเหนืออย่างยิ่งท่านหนึ่ง (น. 393)

1.1.2 การเปิดเรื่องแบบพรรณนาความ

นอกจากการบรรยายความแล้ว ยังพบการพรรณนาความในการเปิดเรื่องด้วย ซึ่งการพรรณนาความจะมุ่งสร้างอารมณ์คล้อยตามและจินตนาการไปกับเรื่องดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1.2.1 วีรกรรมพระเจ้ากาวิละฯ

ศุภมัสดุ ดำเนินความตามพงศาวดารลานนาไทยว่า ในปลายยุคพุทธศตวรรษที่ 22 ในระหว่างปี พ.ศ. 2260 ถึงปี พ.ศ. 2300 เศษ ในแคว้นแคว้นลานนาไทย อันมีเมือง เชียงใหม่ เชียงราย เชียงแสน และหัวเมืองฝายเหนือทั้งปวงได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ประชาชนพลเมืองต่างก็ได้รับความเดือดร้อนนานาประการอันเกิดจากการกดขี่ข่มเหงของพม่า ... (น. 123)



1.1.2.2 ท้าวมหาภัย

หากจะพูดถึงความเก่งกล้าสามารถของอัศวินแห่งยุคพุทธศตวรรษที่ 23 แล้ว แม่ธรณีลานนาไทยก็ได้ให้กำเนิดแก่ยอดนักรบผู้หนึ่ง ซึ่งมีความเก่งกล้าสามารถเป็นยอดเยี่ยม สามารถตีหักฝ่าวงล้อมของทัพพม่าซึ่งตั้งค่ายล้อมเมืองเชียงใหม่อยู่ทั้ง 4 ทิศนั้นออกไปโดยลำพัง ... (น. 157)

1.1.2.3 ศรีวิชัย (ไช้) กวีบอดแห่งเวียงโกศัย

เรือนหลังนั้น มุ่งด้วยหลังคาแฝกสีเหลืองอร่าม ตัวเรือนไม่สูงเท่าใดนัก ฝาทำด้วยไม้ขัดแตะสาน “ลายอ้า” แบบเมืองเหนือ พื้นปูด้วยกระดานขัดจนเป็นมัน แสดงถึงความ เป็นคนรักความสะอาด รักสวยรักงามของผู้เป็นเจ้าของบ้าน ... (น. 333)

การนำเสนอเรื่องด้วยวิธีพรรณนานั้น สวงน โชติสุขรัตน์ ใช้ร่วมกับ ศิลปะการประพันธ์แบบอื่น ๆ เช่น คำถามเชิงวาทศิลป์ การเล่าเรื่องแบบสารนิยาย และสัมผัสบท ดั่งตัวอย่างจากเรื่อง *เทพสิงห์ วีรบุรุษจากเมืองยวม* ดังนี้

“เขาถือกำเนิดมาในฐานะของลูกธรรณิลาเนาไทย ซึ่งมีความอหังการ ในสายเลือดและหยิ่งในกำพืดของตน จึงไม่สามารถจะทนนิ่งดูตาย ดูความ พิณาศของบ้านเมืองของตนได้ แม้ว่าเขาจะมีกำลังไพร่พลน้อยกว่า แต่นั่นก็ ไม่ได้หมายความว่า เลือดนักสู้ของลูกผู้ชายชาวลานนานั้นจางหายไปสิ้นแล้ว ดังนั้น เขาจึงจับดาบลุกขึ้นนำเพื่อนร่วมชาติขึ้นต่อสู้กับอริราชศัตรู ผู้ทำลาย เกราชของบ้านเมือง อย่างเลือดนองแผ่นดิน

เปล่า ... เขามีไช้ “จูล่ง สุภาพบุรุษชาวเสียงसान” หรอก แต่เขาคือ เทพสิงห์ วีรบุรุษจากเมืองยวม หรือปัจจุบันเรียกกันว่า แม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอนนี่เอง (น. 99)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นว่า มีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ จาก ประโยคที่ว่า *แม้ว่าเขาจะมีกำลังไพร่พลน้อยกว่า แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า เลือดนักสู้ของ ลูกผู้ชายชาวลานนานั้นจางหายไปสิ้นแล้ว* รวมถึงมีการอ้างถึงตัวบทอื่น คือ สามก๊ก ในประโยคว่า *เปล่า ... เขามีไช้ “จูล่ง สุภาพบุรุษชาวเสียงसान” หรอก* กลวิธีการเปิดเรื่องแบบสารนิยาย (melodrama) มีเป้าหมายเพื่อสร้างอารมณ์ร่วมแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ (วนิดา บำรุงไทย, 2545, น. 50)



1.1.3 การเปิดเรื่องแบบอธิบายความ

นอกจากการบรรยาย และการพรรณนาแล้ว ผู้เขียนยังใช้อธิบายโวหารในการเปิดเรื่อง ซึ่งการอธิบายความนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจนในประเด็นที่หยิบยกขึ้นมา (วนิดา บำรุงไทย, 2545, น. 23) ดังตัวอย่างจากเรื่อง *ท้าวสุนทร จินตวิชัย* มาที่ สงวน โชติสุขรัตน์ ใช้เพื่ออธิบายความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความเป็นมาของเรื่อง น้อยใจยา ดังนี้

ท่านที่สนใจในนักกวีลานนาไทย นอกจากจะเคยได้ยินชื่อเสียงพญาโลมะวิสัย พญาพรหมโวหาร เจ้าสุริยวงศ์สิโรรส และกวีอื่น ๆ มาแล้ว คงจะเคยได้ยินชื่อของท้าวสุนทรฯ จินตวิชัยผู้แต่งละครเพลงชื่อเรื่อง “น้อยใจยา” ซึ่งทุกคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง แต่ความจริงนั้นเรื่อง น้อยใจยา เป็นบทละครเพลงชื่อที่พระราชยาเจ้าดารารัศมี โปรดให้ท้าวสุนทรฯ แต่งขึ้นเพื่อแสดงละครให้คุ้มหลวงในสมัยนั้นนั่นเอง (น. 329)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่ากลวิธีการเขียนเปิดเรื่องในสารคดีชีวประวัติของ สงวน โชติสุขรัตน์ มีกลวิธี 3 ประการ ได้แก่ การบรรยายความ การพรรณนาความ และการอธิบายความ ซึ่งการบรรยายความมีจำนวนมากที่สุด แต่กลวิธีที่แสดงให้เห็นฝีมือการเขียนของ สงวน โชติสุขรัตน์ ได้ชัดเจนกลับเป็นกลวิธีแบบพรรณนาความ เพราะมีการใช้กลวิธีทางภาษาอื่น ๆ ประกอบ เพื่อสร้างความน่าสนใจและความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน กลวิธีเหล่านั้น ได้แก่ การเล่าเรื่องแบบสารนิยาย การอ้างถึงตัวบทอื่น

1.2 การลำดับเรื่อง

การลำดับเรื่องส่วนใหญ่ใช้การเล่าตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลังมากที่สุด ตามด้วยการเล่าเหตุการณ์ย้อนต้น และการเล่าสลับเหตุการณ์ จากผลการศึกษา ในเรื่องเดียวกันนั้นอาจมีการเล่าย้อนต้น หรือสลับเหตุการณ์ไปมาได้ เพื่อให้การเล่าเรื่องมีหลากหลายมิติ

ตัวอย่างการเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง เห็นได้จากตัวอย่างเรื่อง *ท้าวมหาภัย* ซึ่งในที่นี้ จะลำดับเนื้อความแรกของแต่ละย่อหน้า ดังนี้

หากจะพูดถึงความเก่งกล้าสามารถของอัศวินแห่งยุคพุทธศตวรรษที่ 23 แล้ว แม่ธณินลานนาไทยก็ได้ให้กำเนิดแก่ยอดนักรบผู้หนึ่ง... ท้าวมหาภัย จอมอัศวินของพระเจ้าบรม-



ราชาธิปไตย (กาวิละ) ... นับตั้งแต่พม่าได้ยกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ ลำพูนแตกใน ปี พ.ศ 2318 ในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี ... ในสมัยนั้น พม่ามีอำนาจปกครองเหนือแผ่นดินลานนาไทย ... เมื่อตีเมืองเชียงใหม่ได้แล้ว พระเจ้ากรุงธนบุรีก็ตั้งให้พญาเจ้าบ้าน เป็นที่พระยาวิเชียรปราการ เจ้าเมืองเชียงใหม่ ... ในขณะนั้นไทยมีอำนาจปกครองเพียงเมืองลำพูน เชียงใหม่ นครลำปางเท่านั้น ... การกระทำของพระยาภาวิละครั้งนี้ ยังความโกรธเคืองให้แก่พระเจ้าอังวะเป็นอันมาก จึงได้แต่งตั้งอินแซะห่วนเป็นแม่ทัพ คุมพลยกมาตีเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2345 (น. 157-159)

1.3 การจบเรื่อง

ลักษณะการจบเรื่องของสงวน โชติสุขรัตน์ เป็นแบบสรุปความแบ่งย่อยได้อีก 2 ลักษณะ คือ การสรุปความแบบแทรกความคิดเห็นของตนเอง และการสรุปความแบบไม่แทรกความคิดเห็นของตนเองลงไปในเรื่อง

จากผลการวิเคราะห์พบว่า การแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนในการสรุปเรื่องจะเป็นไปเพื่อยกย่องเจ้าของชีวประวัติ หรือเพื่อให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับชื่อบุคคล ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระบบการปกครองของส่วนกลาง สำหรับเรื่องที่ไม่มีการแทรกข้อคิดเห็นจะเป็นเรื่องที่จบลงด้วยการแสดงอายุขัยของเจ้าของประวัติ หรือลำดับการสืบเชื้อสายการปกครอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.3.1 การจบเรื่องแบบแทรกสรุปความคิดเห็น ในที่นี้ขอนำเสนอตัวอย่างจากเรื่อง *เจ้าหลวงแผ่นดินเย็น* ดังนี้

พ่อหลวงเจ้าแผ่นดินเย็นครองเมืองเชียงใหม่ได้ 21 ปีก็ถึงแก่พิราลัย ในปี พ.ศ. 2389 ในงานพระราชทานเพลิงศพของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาอนุรักษมณฑลเชียร กับหลวงพิทักษ์สุเทพเป็นข้าหลวงพิเศษขึ้นมาช่วยในงานศพ ซึ่งนับว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่ง และเป็นครั้งแรกที่มีข้าหลวงไทยมาทำพิธีปลงศพเจ้านายฝ่ายเหนือ (น. 197)

1.3.2 การจบเรื่องแบบไม่แทรกสรุปความคิดเห็น ในที่นี้ขอนำเสนอตัวอย่างจากเรื่อง *พระเจ้าอินทวิชยานนท์* ดังนี้

พระเจ้าอินทวิชยานนท์ฯ ครองเมืองได้ 25 ปีก็ถึงพิราลัย เจ้าอุปราช (สุริยะ) บุตรได้รั้งตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ แต่ปี พ.ศ. 2440 ครั้นถึง พ.ศ. 2445 ทรงมีพระ-



กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอุปราชสุริเยเป็นที่เจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ฯ เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 8 สืบมา

2. ศิลปะการใช้ภาษา

การใช้ภาษาในงานเขียนสารคดีชีวประวัติของสงวน สุขโชติรัตน์ พบการใช้คำ และระดับภาษา ดังนี้

2.1 การเลือกใช้คำ

จากการศึกษาพบว่า การเลือกใช้คำของผู้เขียนมีความถูกต้องเหมาะสมกับบริบทของเรื่อง โดยพบลักษณะเด่น 4 ประการ คือ การใช้คำราชาศัพท์ การใช้คำสร้างใหม่ การใช้คำถิ่นเหนือ และการใช้คำซ้อนสี่พยางค์ ดังนี้

2.1.1 การใช้คำราชาศัพท์ ในที่นี้จะยกตัวอย่างจากเรื่อง *พ่อท้าวศรีบุญเรือง* ที่แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความสามารถในการใช้คำราชาศัพท์ได้ถูกต้องและเลือกใช้คำได้เหมาะสมกับเรื่อง ดังตัวอย่าง

ในสมัยที่พระเจ้าติโลกราช ทรงครองราชสมบัติอยู่นั้น พระองค์ทรงแต่งตั้งให้เจ้าหมื่นดงนคร ผู้เป็นเจ้าอา ดำรงตำแหน่งเสนาบดีผู้ใหญ่ และโปรดให้ไปครองเมืองเชียงใหม่ และเมืองนครลำปาง ... (น. 89)

2.1.2 การใช้คำสร้างใหม่ ลักษณะเด่นที่ปรากฏบ่อยครั้งในงานเขียนเล่มนี้ของสงวน โชติสุขรัตน์ คือ การสร้างคำสรรพนามผสมกับคำเรียกญาติ เช่น มังแรนล่าผู้บุตร เจ้ามหาอุปราชธรรมลังกาผู้น้อง นางสมผู้ภรรยา เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

ฝ่ายเจ้าขุนเจืองผู้น้อง ครั้นยกมาถึงเมืองเงินยางเชียงแสน ทราบว่าท้าวอ้ายเจียงผู้ที่ถูกพวกแกวฆ่าตายก็มีความเคียดแค้นเป็นอันมาก จึงทรงช้างพานคำออกชนช้างกับพระยาจันทบุรี ... (น. 27)

2.1.3 การใช้คำถิ่นเหนือ สารคดีชีวประวัติเรื่อง คนตีเมืองเหนือ มีการใช้คำภาษาถิ่นเหนือประกอบการเล่าเรื่อง เช่น ไป (หัวหน้า) ตูเจ้า (พระสงฆ์) หนาน (ผู้ที่เคยผ่านการบวชพระ) ลายจุ่มลายเจีย (ตราตั้ง) เพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นคนเมือง เช่น แม่ทัพพม่าคนสำคัญอีกผู้หนึ่งที่ยกไปตีกรุงศรีอยุธยาและได้กลับมาปกครองแคว้นล้านนาไทย ก็คือ ไปเจียง หรือไปสุพลา (น. 129) เมื่อเอ่ยถึงครุบาศรีวิชัย หรือตูเจ้าบ้านปางแล้ว น้อยคนนักจะไม่รู้จัก (น. 279)



นอกจากนี้ ยังพบคำที่ผู้เขียนตั้งใจใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ชาวเหนืออย่างชัดเจน คือ คำว่า *ลานนาไทย* เพราะปรากฏซ้ำบ่อยครั้ง อาจเพราะต้องการสื่อความหมายที่ยิ่งใหญ่ของดินแดนล้านนาในส่วนหนึ่งของประเทศไทย เช่น พระเจ้าเม็งรายได้ทำพิธีราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์และทรงสถาปนาอาณาจักรลานนาไทยขึ้น (น. 57) นับแต่นั้นมาลานนาไทยและเมืองเชียงใหม่ก็ตกอยู่ในอำนาจของพม่าสิ้นอิสรภาพโดยสิ้นเชิง (น. 115) ในระหว่างที่ผืนแผ่นดินลานนาไทย ตกอยู่ในอำนาจของทั้งสองเผ่าดังกล่าวแล้วนั้น ประชาชนพลเมืองต้องได้รับการกดขี่ข่มเหงทารุณกรรมจากชาวต่างด้าวผู้เป็นเจ้าของมูลนายอยู่เสมอ (น. 101)

2.1.4 การใช้คำซ้อนสี่พยางค์ ผู้เขียนนิยมใช้คำซ้อนสี่พยางค์เพื่อเพิ่มความหมายให้ชัดเจนขึ้น เช่น *แกลั่วกล้าสามารถ บูรณปฏิสังขรณ์ เคร้าหมองร้างโรย หนักแน่นเยือกเย็น เหล่าประชาราษฎร กดขี่ข่มเหงทารุณกรรม* เช่น เมื่อพระมหาเถรเจ้าทรงทราบดังนั้นก็ปรึกษาหารือกับลูกศิษย์ ญาติโยมทั้งหลายก็เห็นพ้องต้องกันว่า (น. 128) *ประชาชนพลเมืองต้องได้รับการกดขี่ข่มเหงทารุณกรรมจากชาวต่างด้าวผู้เป็นเจ้าของมูลนายอยู่เสมอ* (น. 101)

2.2 การเลือกใช้ระดับภาษา

ผู้เขียนใช้ระดับภาษามาตรฐานราชการเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชีวประวัติเจ้าผู้ครองนคร ดังนั้น ระดับภาษาแบบเป็นทางการจึงสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง อย่างไรก็ดี ผู้เขียนไม่ได้เคร่งครัดกับการใช้คำราชาศัพท์มากจนกระทั่งอ่านเข้าใจยาก จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการใช้สรรพนามและกริยาราชศัพท์อย่างมาก และสามารถรักษาระดับของคำเหล่านั้นได้สม่ำเสมอตลอดเล่ม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2404 พ่อเจ้ากาวิโรรสฯ ซึ่งยังอยู่ในตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่อยู่ได้ลงไปยังกรุงเทพฯ เพื่อเข้าเฝ้าถวายความจงรักภักดีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามโบราณราชประเพณีของประเทศราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนเกียรตินิยมเป็นที่ “พระเจ้านครเชียงใหม่องค์ที่ 6” มีนามในพระสุพรรณบัฏว่า “พระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ ดำรงนพิสินคร สุนทรทศลักษณ์เกษตร วรฤทธิเดชศรีโบนางคคไณยราชวงษาธิบตี เจ้านครเชียงใหม่” (น. 223)

ส่วนประเด็นที่สืบค้นข้อมูลแล้วพบความแตกต่างกัน ผู้เขียนจะนำรายละเอียดเหล่านั้นมาแสดงไว้ทั้งหมด และใช้ภาษาทั้งทางการกับผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาด้วยตนเอง เช่น การเรียงลำดับเหตุการณ์และศักราชในหนังสือ 2 เล่มนี้แม้จะถูกต้องในด้านศักราชและการนับศก



แต่เหตุการณ์ไม่ตรงกัน เช่นในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐที่บันทึกไว้ในปีศักราช 825 มะแมศก (พ.ศ. 2006) ไปตรงกับเหตุการณ์ในพงศาวดารโยนกที่บันทึกไว้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1999 (ศักราช 818 ปีชวดอัฐศก) ออกจะสับสนกันอยู่สักหน่อย ขอท่านผู้อ่านโปรดวินิจฉัยให้ตี ผู้เขียนได้ประมวลเอามาจากหนังสือซึ่งเป็นที่เชื่อถือของนักศึกษาศาสตร์ว่าแม่นยำ ในทางศักราชและจากพงศาวดารโยนกฉบับของพระยาประชากรกิจกรจักร (แหม่ม บุนนาค) ซึ่งผู้เขียน ได้สอบกับตำนานพงศาวดารวงศ์ปกรณ์ฉบับพื้นเมืองแล้วมีแตกต่างกันบ้าง จึงไม่ได้นำมาอ้างในที่นี้ (น. 85)

ส่วนชีวประวัติบุคคลธรรมดา หรือประวัตินักบวช ก่อนเป็นสมณเพศ ผู้เขียนจะใช้ ระดับภาษาแบบสนทนา เช่น *มันช่างเป็นสิ่งที่น่ามหัศจรรย์จริงๆ สำหรับทารกน้อยที่เกิดมาจาก ครอบครัวที่ยากจน จากบิดามารดาที่เป็นชาวบ้านนอก* (น. 282) ภาษาแบบสนทนานี้ใช้เพื่อสร้างความสนุก น่าสนใจให้แก่การเล่าเรื่องในลักษณะของสารนิยายด้วย เช่น

“สม...ไหนลองอ่านทวนที่เขียนไว้ให้ฟังอีกทีซี”

สม หรือหญิงกลางคนเงยหน้าขึ้น แวดตาของนางที่จ้องจับร่างชายนั้น เป็นประกายเหมือนสุนัขที่จ้องมองดูเจ้าของ “ตอนไหนพีน้อย” นางเอ่ยถาม

“เอาตอน ฮ่า ดอกเอ็งก็แล้วกัน” เขาบอก ครั้นแล้วนางก็อ่านข้อความนั้น ด้วยสำเนียงอันซัดถ้อยซัดคำ และถุกกลีลาของบทกวีเหนือ “เอ็งเฝิ้มม้อน ๆ บานซอนอยู่ด้วยเกียงพา เอ็งนุกเอ็งซ้างเอ็งต่างจุมปา สะเตียงเกียงพา กำหลงเกี้ยวเกล้า...” (น. 333-334)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิธีการเขียนและศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีชีวประวัติของสงวน โชติสุข-รัตน์ เรื่อง คนตีเมืองเหนือ พบข้อสรุป ดังนี้

1. การเปิดเรื่อง

ผู้เขียนนิยมใช้การบรรยายความมากที่สุด ตามด้วยการพรรณนาความ และการอธิบายความ สำหรับการเปิดเรื่องแบบบรรยายความนั้น ประกอบด้วย การบอกประวัติสังเขป และการกล่าวถึง คุณงามความดีของเจ้าของเรื่อง เพราะเป็นการนำเสนอจุดที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน สอดคล้องกับความเห็นของวนิดา บำรุงไทย (2545, น. 51) ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านการเขียนความนำของมาลี บุญศิริพันธ์ (2535, น. 41-51) ที่กำหนดไว้ 10 วิธี ส่วนงานวิจัยของ นภาพรรณ พันธุ์จินดา (2554, น. 132) พบว่า การเปิดเรื่องของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้า-



กัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประกอบด้วย การอธิบาย และการเปิดเรื่องแบบตรงไปตรงมา แต่แตกต่างจากงานวิจัยของนพวรรณ งามรุ่งโรจน์ (2563, น. 228) ที่พบว่าการพรรณนาความได้รับความนิยมมากที่สุดในงานเขียนของนักศึกษา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชีวประวัติส่วนใหญ่ที่ส่งวน โชติสุขรัตน์นำเสนอเป็นเจ้าผู้ครองนคร จึงต้องใช้มีความรัดกุม และใช้ภาษาที่แสดงออกถึงความเคารพยกย่อง

2. การลำดับเรื่อง

โดยส่วนใหญ่ผู้เขียนใช้การเล่าเรื่องตามลำดับการเกิดก่อนหลัง สอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ งามรุ่งโรจน์ (2563, น. 229) และนภวรรณ พันธุ์จินดา (2554, น. 132) แต่ในบางเรื่องใช้การเล่าแบบผสมผสานกันระหว่างตามลำดับ การสลับเหตุการณ์ และการย้อนต้น วิธีการนำเสนอเนื้อหาลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้รับชมภาพยนตร์ และเกิดความสนใจใคร่รู้เรื่องราวมากขึ้น เช่น การเล่าคุณงามความดีของครูบาศรีวิชัยในตอนเปิดเรื่อง จากนั้นจึงเล่าย้อนอดีตไปเมื่อแรกเกิด จากนั้นจึงเล่าสลับเหตุการณ์ที่เชียงใหม่กับกรุงเทพฯ ก่อนจะจบลงด้วยวาระสุดท้ายของครูบาศรีวิชัย เป็นต้น

การผสมผสานวิธีการเล่าเรื่อง ทำให้เรื่องราวมีความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการติดตามอ่าน เมื่อประกอบกับการเล่าเรื่องแบบสารนิยายในชีวประวัติบางเรื่อง ทำให้เรื่องราวเหล่านี้มีความน่าสนใจมากขึ้น (นิชนันท์ พานิชพงศ์, 2558, น. 1)

3. การปิดเรื่อง

ผู้เขียนนิยมคลี่คลายรายละเอียดของเรื่องอย่างสมบูรณ์ และใช้การสรุปความ สอดคล้องกับแนวคิดของ มาลี บุญศิริพันธ์ (2535, น. 58-59) ถวัลย์ มาศจรัส (2538, น. 37-38) และผลการวิจัยของนพวรรณ งามรุ่งโรจน์ (2563, น. 230) ซึ่งการสรุปความแบบแทรกความคิดเห็นของสงวน โชติสุขรัตน์ เป็นการโน้มน้าวใจให้เกิดความชื่นชมเจ้าของชีวประวัติ ส่วนการจบเรื่องแบบไม่แทรกความคิดเห็นนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนภวรรณ พันธุ์จินดา (2554, น. 132) โดยมากผู้เขียนจะระบุการสิ้นอายุขัยของเจ้าของประวัติ อย่างไรก็ตาม การปิดเรื่องโดยแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนเป็นสิ่งที่จะต้องระวังว่าจะต้องไม่ทำลายเอกภาพของงานเขียนแต่ละเรื่อง

ส่วนศิลปะการใช้ภาษานั้น พบ ลักษณะเด่นของการใช้คำ 4 ประเภท คือ การใช้คำราชาศัพท์ การใช้คำสร้างใหม่ การใช้คำถิ่นเหนือ และการใช้คำซ้อนสี่พยางค์ ด้านการใช้คำราชาศัพท์และการใช้คำซ้อน สอดคล้องกับงานวิจัยของนภวรรณ พันธุ์จินดา (2554, น. 132) ส่วนการใช้คำสร้างใหม่และการใช้คำถิ่นเหนือเป็นลักษณะเฉพาะของสงวน โชติสุขรัตน์



ศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีชีวประวัติ เรื่อง คนดีเมืองเหนือ ทำให้เห็นว่าผู้เขียนมีความสามารถในการค้นคว้าและเรียบเรียงเรื่องราวอย่างเป็นระบบ และในสมัยที่งานเขียนเล่มนี้ถูกเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 การอ้างอิงอย่างเป็นระบบยังไม่มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง แต่สงวน สุขโชติรัตน์สามารถเขียนและอ้างอิงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างลื่นไหล อีกทั้งมีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องก่อนนำเสนอ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการเขียนสารคดี จึงอาจกล่าวได้ว่า สงวน โชติสุขรัตน์สมควรได้รับการขนานนามว่า นักเขียนสารคดีแห่งล้านนา

เอกสารอ้างอิง

- เกศราพร มากจันทร์. (2548). *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ชญาณี รัตนรอด. (2550). *การใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2538). *สารคดีและการเขียนสารคดี*. กรุงเทพฯ: มิติใหม่.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2548). *การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นพวรรณ งามรุ่งโรจน์. (2563). กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ: กรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี. *วรรณวิทัศน์*, 20(2), 202-232.
- นภาพรรณ พันธุ์จินดา. (2554). *การวิเคราะห์สารคดีชีวประวัติพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- นัยนา วงศ์สาคร. (2561). *การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในสารคดี ชุด “แม่वादเมียบียอร์น”: กลวิธีทางภาษากับการสื่ออุดมการณ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- นิชนันท์ พานิชพงศ์. (2558). สารนิยาย: กลวิธีการนำเสนอสารคดีด้วยตัวละคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*. 1(2), 3-8.



- พลอย ลวณะมัลย์. (2547). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานวรรณกรรมประเภทสารคดีประวัติศาสตร์ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- พัชรา แก้วพุกษ์. (2551). วิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารของหนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัลดีเด่น รางวัลคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปี 2547-2551. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- พันธุ์นพิต โชติสุขรัตน์. (6 กันยายน 2562). สัมภาษณ์โดยทัตพิชา สุกุลสืบและธนพร หมูคำ, ลำปาง.
- พิกุล รุ่งศรีกนก. (2554). การวิเคราะห์สารคดีเยาวชนเรื่อง โลกไผ่ใบข้าวและลมแล้งเริงระบัว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์. (2562). การเขียนเชิงวิชาการ. มหาสารคาม : สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (10 ตุลาคม 2564). ปริศนาโบราณคดี : 100 ปีชาตกาล นักประวัติศาสตร์ล้านนา ‘อาจารย์สงวน โชติสุขรัตน์’. มติชนสุดสัปดาห์. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2564 จาก www.matichonweekly.com/culture/article_473817
- มนัสติยา เจ้าคูรี. (2549). การศึกษาวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานเขียนสารคดีของมานพ ถนอมศรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- มนิรัตน์ อุดม. (2546). วิเคราะห์สารคดีของชาลี เอี่ยมกระสินธุ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2535). การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- รัตน์ดา อาจวิชัย. (2547). วิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล (พ.ศ. 2533-2545). (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสารคาม, มหาสารคาม.
- วชิระ ดวงใจดี. (2550). การศึกษางานเขียนสารคดีของอรสม สุทธิสาคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- วชิราภรณ์ สุวรรณวางกูร. (2554). การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแวนแก้วประเภทสารคดี พ.ศ. 2546-2552. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- วนิดา บำรุงไทย. (2545). สารคดี กลวิธีการเขียนและแนววิจารณ์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.



- ศิริดา ทองกลัด. (2559). *วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีท่องเที่ยว เรื่อง ความฝันที่มันสุดท้าย ของนิ้วกลม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2552). *คนดีเมืองเหนือ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- สิทธา พิณีจวดล. (2553). *หน่วยที่ 7 ภาษาสารคดีและภาษาบันเทิงคดี เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาเพื่อการสื่อสาร สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. พิมพ์ครั้งที่ 13. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อมรรัตน์ ศรีตระกูลกิจการ. (2549). *การวิเคราะห์สารคดีของอรสม สุทธิสาคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- LUO SHUYING. (2563). *การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมเชย พ.ศ. 2553-2561*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ.
- TAN XIAO. (2555). *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2544-2551*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่องและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมล้านนา ของ สงวน โชติสุขรัตน์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง